

Kjerrsangere i Buskerud

Steinar Stueflotten, Damenga 19, 3032 Drammen, e-post: steinarstue@c2i.net

Sangerne representerer en stor og tallrik familie med mange vanlige arter, men har også noen av de mest sjeldne og varmekjære artene som er påvist i Buskerud. I denne artikkelen skal vi ta for oss en spesiell gruppe sangere, de såkalte kjerrsangerne her definert som slektene *Achrocephalus* og *Locustella*. Flere av disse artene er nattsangere som synger mest aktivt om natta. Av de sju artene som er påvist i Buskerud, er det bare myrsanger og rørsanger som hekker årvisst. Beskrivelsene er basert på den kunnskapen som LRSK for tiden har om de aktuelle artene.

Sivsanger *Acrocephalus schoenobaenus*

Arten hekker i nordlige Eurasia fra Vest-Europa og øst til sentrale deler av Sibir. Vanlig hekkefugl i Nord-Norge og langs deler av kysten i Sør-Norge. Trekkfugl som overvintrer i Afrika sør for Sahara.

Forekomst i Buskerud

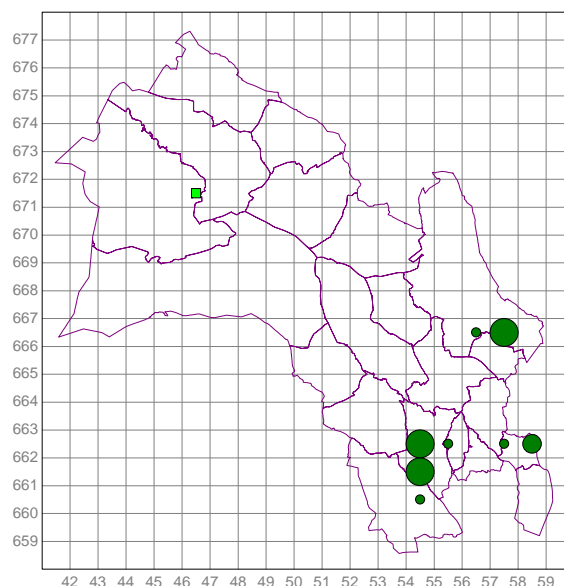
Status: Fåtallig men årvisst sommergjest, sjelden og sporadisk hekkefugl.

Bestand/funn: Tidligere hekket sivsangeren bare i Nord-Norge. Den etablerte seg som hekkefugl på Sørøstlandet først på 1950-tallet. I Buskerud ble arten første gang påvist hekkende ved Fiskumvannet, Øvre Eiker i 1974 (K.Værnes). Ut over dette kjenner ikke LRSK til sikre hekkefunn i fylket, men syngende hanner er hørt jevnlig gjennom hele sommeren flere år, seinest i 1998 og 2000. Til sammen er det registrert over 40 funn av sivsanger i Buskerud, men bare halvparten av disse er innrapportert til og godkjent av LRSK. Arten er m.a.o. sterkt underreportert. Over halvparten av funnene er fra Fiskumvannet. I tillegg er arten observert flere ganger på Linnestranda i Lier, ved Steinsfjorden (Hårum og Åsa) og Karlsrudtangen i Hole/Ringerike. Øvrige funn i fylket stammer fra: Kleiva i Ål høsten 1985 (L.O.Odden), Lahellbukta i Lier 28.5.1997 (T.Jensen) og Øyen-Lågen i Kongsberg 20.6.1998 (H-J.Hovelstad). De fleste funnene dreier seg om enslige syngende hanner, men opp til 3 syngende hanner er hørt enkelte år ved Fiskumvannet på siste halvdel av 1970-tallet og i 1992-93.

Sivsangeren foretrekker insektsrike lokaliteter med tett og frodig vegetasjon av busker, høye urter, siv, gras og takrør på fuktig mark i kanten av vann, sumper, langs grøfter o.l.

Arten synger både dag og natt. Sangen er variert og livlig med mange snerrrende og skurrrende lyder som fremføres i raskt tempo. Sangen er ikke fullt så melodios og klangfull som myrsangers, og minner kanskje vel så mye om en livlig rørsanger.

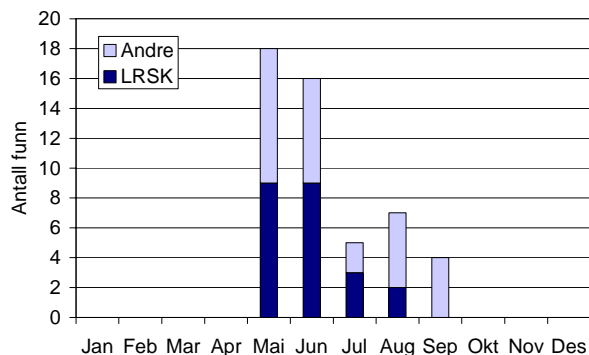
Sivsanger

Utbredelse til sivsanger i Buskerud (runde prikker viser funn med Atlas-hekkekode B, C og D; firkant funn på høsttrekket). Status per 2004.

Sivsanger, Linnestranda 1977. Foto: J.E.Nygård

Funnfordeling til sivsanger i Buskerud per 2004.

Trekk: Sivsangeren sees hyppigst på vårtrekket fra medio mai til primo juni. Gjennomsnittlig ankomstdato: 18.5. (15 år), tidligst Fiskumvannet 10.5.1995. Arten opptrer også sporadisk på høsttrekket fra medio august til primo september, noe bl.a. tidligere ringmerkinger på Linnestranda (1977-80) viste. Seinest observert 17.9.1995.

Busksanger, Tofte 2002. Foto: E.Gates

Busksanger *Acrocephalus dumetorum*

Busksangeren er i hovedsak en sentralasiatisk art med utbredelse vestover til Sør-Finland og Baltikum. Arten er en sjelden sommergjest i Norge, og står på sjeldenhetslista til NSKF. Per 2002 er det gjort 43 funn av arten i Norge. Trekkfugl som overvintrer i India og Sri Lanka.

Forekomst i Buskerud

Status: Meget sjelden og tilfeldig sommergjest.

Godkjente funn (3/3):

- 1989 ØVRE EIKER: 1M Fiskumvannet 17-18.6. (M.Bilet, B.Hamsund, P.O.Syvertsen m.fl.).
- 1996 HOLE: 1M Domholt 24-26.6. (V.Bunes, T.Jensen, K.Myrmo, V.Ree m.fl.).
- 2002 HURUM: 1M Sagene, Tofte 14.6.-1.7. (E.Gates, J.Mjåland m.fl.).

Busksangeren har vært under ekspansjon vestover i de siste 50 årene og er blitt observert årlig i økende antall i Sverige i de siste 10 årene. Også i Sør-Norge er arten blitt observert hyppigere i seinere år, og 2002 var et meget godt år for arten med til sammen 6 funn. Busksangeren er som myrsangeren, en meget dyktig sanger som hovedsakelig synger om natta. Sangen ligner myrsangerens, men er roligere og med repeterte temaer. Fuglen ved Tofte i 2002 sang også om dagen. Siste halvdel av juni er beste tiden for å observere busksanger.

Arten foretrekker åpne lokaliteter med buskmark og mindre trær og med frodig urtevegetasjon i feltskiktet, men tiltrekkes ikke spesielt av fuktmark.

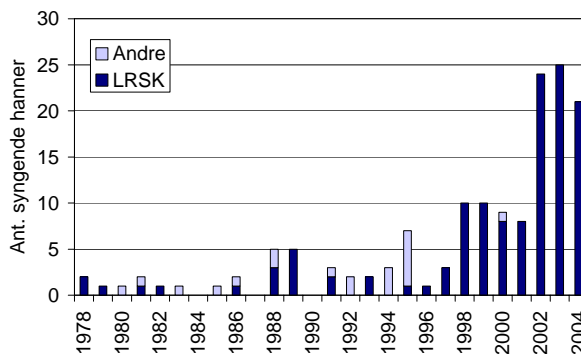
Myrsanger *Acrocephalus palustris*

Arten hekker i Sentral-Europa vest til Frankrike og Sør-England, nord til Sør-Finland og videre østover gjennom midt-Russland til Ural. Arten har blitt en stadig vanligere hekkefugl i Sør-Norge de siste tiårene. Trekkfugl som overvintrer i Øst- og Sørøst-Afrika. Den norske bestanden er anslått til 50-200 par (1980-tallet).

Forekomst i Buskerud

Status: Fåttallig hekkefugl i nedre deler av Buskerud. Bestand i framgang. Trekkfugl.

Bestand: Den første observasjonen av myrsanger i Norge ble gjort ved Grimstadvatnet i Møre og Romsdal i 1967, og det første hekkefunnet i Tønsberg, Vestfold i 1970. Det første sikre funnet av myrsanger i Buskerud ble gjort på Lahellholmen og Linnestranda, Lier i 1978.

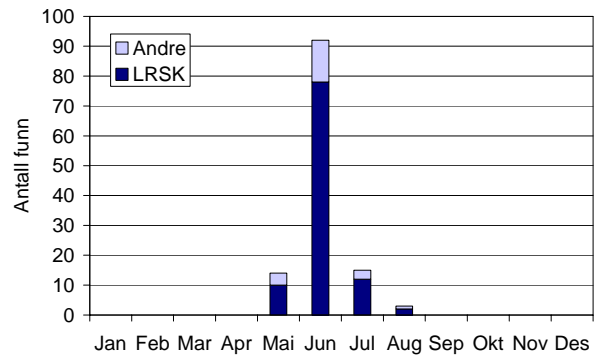
Utvikling av antall funn av myrsanger i Buskerud.

Per 2004 foreligger det 88 godkjente funn av myrsanger i Buskerud. I tillegg kjenner vi til rundt tjue funn fra før 2001 som ikke er innrapportert til LRSK. Arten er blitt stadig vanligere å høre i nedre Buskerud i seinere år, og 2002 og 2003 var de beste årene så langt med 17 funn av 24 individer i 2002 og 17 funn av 25 ind i 2003. Etter det er det gjort noen færre funn.

Det foreligger bare en konstatert hekking så langt (Linnestranda i 1978), men det er registrert flere sannsynlige hekkinger (Atlas-kode C og B). Trolig hekker det nå 10-20 par i fylket i gode år for arten. Flest funn er gjort i området Fiskumvannet-Vestfossen, Øvre Eiker og på Linnestranda, Lier. Andre lokaliteter med flere funn er: Øvre Lågendalen (Kongsberg), Nordre Tyrifjorden/Steinsfjorden (Hole/Ringerike), Miletjern (Nedre Eiker), Skoger (Drammen), Lahell (Lier) og Sætre (Hurum), sjelden og mer tilfeldig ellers. Nordligste funn i Buskerud ble gjort på Sokna i Ringerike 21. og 28.6.1981 (Ø.Syvertsen). Antall Atlas-ruter med myrsanger er blitt nesten tredoblet siden Atlas-prosjektet på 1970/80-tallet.

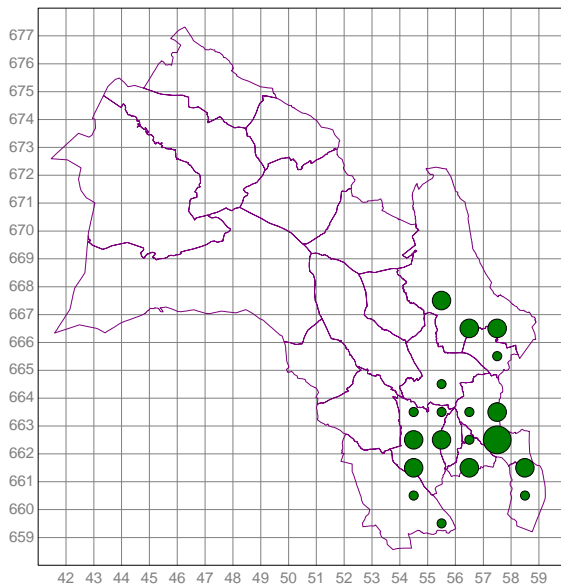
Myrsanger, Linnestranda 2003. Foto: J.E.Nygård.

Funnfordeling til myrsanger i Buskerud per 2004.

Trekk: Myrsangeren ankommer normalt Buskerud i månedsskiftet mai/juni, gjennomsnittlig ankomstdato: 29.5. (18 år), tidligst Fiskumvannet 15.5.2001. De aller fleste funn blir gjort i juni. Etter at den mest aktive sangperioden er over ultimo juni, blir det gjort få funn av arten. Typisk nok dreier augustfunnene seg stort sett om ringmerkede individer på høsttrekket, seinest 1 juv Linnestranda 20.8.1979.

Myrsanger

Utbredelse til myrsanger i Buskerud (prikkene viser funn med Atlas-hekkkode B, C og D), oppdatert per 2004.

Arten foretrekker lokaliteter med frodig og høyvokst urtevegetasjon, gjerne med litt busker og kratt på litt fuktig mark. Myrsangeren er en mestersanger med en utrolig variert og vakker sang som ofte preges av mange dyktig utførte hermelyder. Arten må nok regnes som vår aller beste nattsanger.

Rørsanger *Acrocephalus scirpaceus*

Vestlig og sentralpalearktisk art som hekker over nesten hele Europa nord til Sør-Skandinavia og Sør-Finland. Trekkfugl som overvintrer i tropisk Afrika.

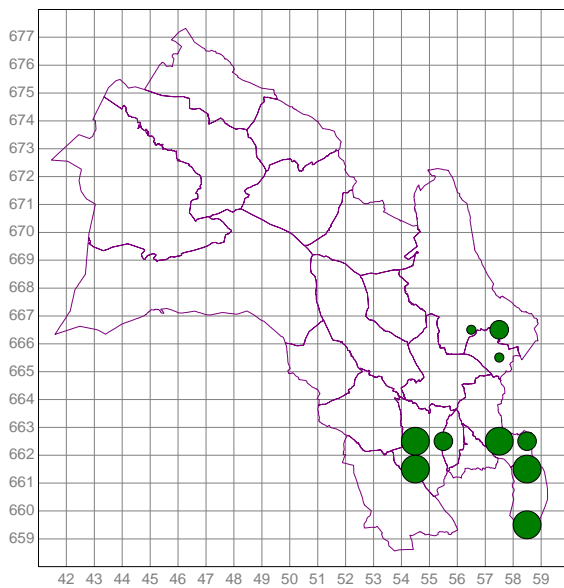
Forekomst i Buskerud

Status: Vanlig men ikke særlig tallrik hekkefugl i nedre deler av fylket. Trekkfugl.

Bestand: Rørsangeren har forekommet i Buskerud i alle fall siden 1950-tallet, men synes å ha etablert seg som fast hekkefugl først på 1970-tallet. Før dette er arten oppgitt som sporadisk hekkefugl. Første hekkefunn i Norge er fra Vestfold i 1947 (Hafstad 2003). Noen av de første registreringene i Buskerud

stammer fra Linnestranda, Lier og Fiskumvannet, Øvre Eiker. Også i Bårdsruddammene på Nærnes, Røyken ble det hørt en syngende hann allerede i 1971. Viktige hekkeområder fins i Steinsfjorden, Ringerike/Hole (5-10 par), Fiskumvannet (5-15 par) og Linnestranda (3-5 par). 1-3 par hekker også i Milejern, Nedre Eiker, og trolig i Sætrepollen, Hurum. Total hekkebestand i Buskerud anslås til 20-40 par. Arten synes ikke å ha utvidet hekkeområdet sitt vesentlig i Buskerud de siste 20 årene, men bestanden har muligens økt noe.

Rørsanger

Utbredelse til rørsanger i Buskerud (prykkene viser funn med Atlas-hekkekode B, C og D), oppdatert per 2004.

Rørsanger, Linnestranda 2005. Foto: J.E.Nygård

Rørsangeren kan synge hele døgnet, men dens noe ensformige, taktfaste og skurrende sang høres oftest i skumringen og i timene etter soloppgang. Arten er en biotopspecialist som er helt avhengig av velutviklede og tette bestander av taksrør i våtmark.

Trekk: Rørsangeren ankommer normalt i midten av mai, gjennomsnittlig ankomstdato: 15.5. (17 år), tidligst Fiskumvannet 30.4.2004 (T.Bakken). Den går til hekking først midt i juni når taksrøret er velutviklet. Som for myrsangeren, avtar antall observasjoner utover i juli og august, men arten kan også observeres en sjelden gang etter midten av august, seinest Fiskumvannet 26.9.1977 og Linnestranda 23.10.1977. Sistnevnte er blant de aller seineste observasjoner som er gjort av rørsanger i Norge (fuglen ble fanget og ringmerket av J.E.Nygård).

Trostesanger *Acrocephalus arundinaceus*

Arten forekommer spredt i Sentral-Europa og i et bredt belte østover til Stillehavskysten, samt i Nord-Afrika. Trekkfugl som overvintrer i Afrika sør for ekvator og i Indonesia. Sjelden og tilfeldig sommergjest i Norge som står på sjeldenhetslista til NSKF. Per 2002 er det gjort 54 funn av trostesanger i Norge.

Forekomst i Buskerud

Status: Meget sjelden og tilfeldig sommergjest.

Godkjente funn (1/1):

1993 ØVRE EIKER: 2K+ Furua ved Fiskumvannet 11.7. (A.Hals).

Trostesanger, Fiskumvannet 1993. Foto: A.Hals.

Buskeruds eneste trostesanger ble fanget og ringmerket av Anders Hals på Furua ved Fiskumvannet i 1993. Et ikke helt uventet førstefunn for Buskerud, siden arten er påtruffet flere ganger i våre nabo-fylker.

Trostesangeren har i seinere år utvidet hekkeområdet sitt mot nord og øst, mens bestanden i sør har vært i tilbakegang. Dette forklarer den økende tendensen i antall funn her i landet, men trostesangeren er en varmekjær art som nok synes at Norge blir i kaldeste laget. Arten foretrekker større taksrørsbelter langs kanten av vann.

Gresshoppesanger *Locustella naevia*

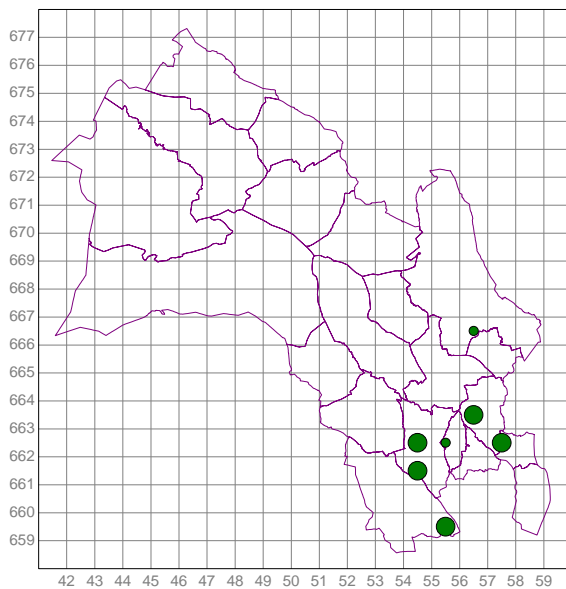
Arten hekker i Sentral-Europa og videre østover gjennom Sentral-Asia til Altai. Skandinaviske fugler overvintrer i Afrika sør for Sahara. Fåttallig og sporadisk hekkefugl i Sør-Norge.

Forekomst i Buskerud

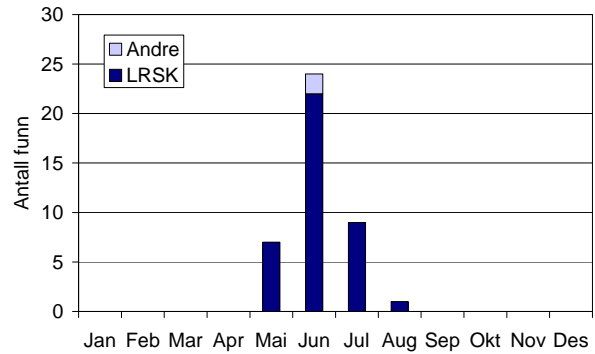
Status: Sjelden og tilfeldig sommergjest, ikke påvist hekkende, men anses som mulig hekkefugl i fylket.

Forekomst/funn: Det er registrert 23 godkjente funn av gresshoppesanger i Buskerud, 15 av disse er fra Fiskumvannet, Øvre Eiker som har utpekt seg som den klart beste lokaliteten i fylket. De åtte øvrige funnene er: 1M på Hedenstad, Kongsberg 18-20.7.1967 (dette var første kjente funn i Buskerud), 1M Krekling, Øvre Eiker 21-23.6.1977, 1M Egge, Lier 30.5.-10.7.1982, 1M Linnestranda, Lier 25.6.1997 (det foreligger to funn til fra Linnestranda som ikke er innsendt til LRSK), 1M Komnes, Kongsberg 3.6.-14.7.1999, 1M Gomnes, Hole 19-20.6.2001, 1M Onsakervika, Hole 3.6.2004 og Domholt, Hole 11-18.6.2004. Det første funnet fra Fiskumvannet stammer fra juni 1972 (Nævra 1975), og arten er observert årlig på denne lokaliteten i perioden 1995-2004, med unntak av 2001 og 2002.

Gresshoppesanger

Utbredelse til gresshoppesanger i Buskerud (prikkene viser funn med Atlas-hekkekode B og C), oppdatert per 2004.

Funnfordeling til gresshoppesanger i Buskerud per 2004.

Gresshoppesangeren ankommer Buskerud i månedsskiftet mai/juni, gjennomsnittlig ankomstdato: 31.5. (13 år), tidligst Fiskumvannet 24.5.1981 og 25.5.2000. Arten er hyppigst å høre utover i lyse juninetter og inn i første halvdel av juli, seinest er arten observert ved Fiskumvannet 9.8.1996. De fleste funnene dreier seg om enkeltindivider, dvs. enslige syngende hanner. Unntaksvisst er det hørt to hanner samtidig, bl.a. ved Fiskumvannet 4.6.2003. Sangen er en monoton, høyfrekvent svirring som kan pågå i timevis, kun med korte pauser innimellom.

Bortsett fra syngende fugler, som stort sett bare høres i skumringen og om natta, er dette en art som sjelden sees da den oppholder seg godt skjult i tett vegetasjon og ofte nede ved bakken. Gresshoppesangeren er derfor svært vanskelig å konstatere hekkende. Arten foretrekker lokaliteter dominert av høyt gress og urter med spredte busker og enkelte mindre trær, ofte langs næringsrike innsjøer, elver, bekker og grøfter.

Gresshoppesanger, Lista mai 2005. Foto: V.Bunes

Elvesanger *Locustella fluviatilis*

Arten hekker i Øst-Europa vest til Tyskland, nord til Sør-Finland og østover i sentrale deler av Russland. Overvintrer i tropisk Øst-Afrika. Sjelden sommergjest i Norge. Arten står på sjeldenhetslista til NSKF. Per 2002 er det gjort 66 funn av elvesanger i Norge.

Forekomst i Buskerud

Status: Meget sjelden og tilfeldig sommergjest.

Godkjente funn (4/4):

- 1995 RINGERIKE: 1 ind Juveren 4.6. (K.Myrmo).
1996 RINGERIKE: 1M Juveren 7-13.6. (V.Bunes, K.Myrmo m.fl.).
ØVRE EIKER: 1M Fiskumvannet 10-16.7. (J.L.Hals, B.T.Bollerud, O.E.Bakken m.fl.).
1999 ØVRE EIKER: 1M Fiskumvannet 15.6.-3.7. (T.Lande, T.Jensen, J.T.Bollerud m.fl.).

I tillegg foreligger det ett ikke innrapportert/godkjent funn fra Fiskumvannet i 1995.

Elvesanger, Fiskumvannet 1999. Foto: T. Schandy

Elvesangeren synger fortrinnsvis i skumringen og i grålysningen. Sangen har en mer maskinaktig, pulserende surrelyd enn gresshoppesangeren. Bortsett fra syngende hanner, er dette en sky art som det er vanskelig å få øye på. Arten foretrekker noe mer tettvokste lokaliteter enn gresshoppesangeren, gjerne i fuktige løvkratt langs elver og myrkanter, og i mindre sumpskoger med høyt og tett feltskikt av urter og gress.

Referanser

- Gjershaug, J.O. m.fl. (red) 1994. Norsk Fugleatlas. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.
Hafstad, I. 2003. Rørsangeren i Norge. Vår Fuglefauna 26 (4): 155-161.
Nævrå, A. 1975. Fuglefaunaen i Øvre Eiker, 2. utgave. NOF Øvre Eiker lokallag.